

ÖNKÉNTESSÉG, VALLÁSOSSÁG ÉS LELKI EGÉSZSÉG. EGY ÖNKÉNTESVIZSGÁLAT VALLÁSOS VÁLASZADÓINAK LELKI EGÉSZSÉGGEL KAPCSOLATOS JELLEMZŐI

HEGEDŰS RITA¹

DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2024.4.50-74>

Absztrakt

Az elemzés „Az önkéntes munkavégzés mentális és fizikai egészségmutatókkal való összefüggéseinek vizsgálata” című, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Pedagógiai Kara Iskolapszichológiai Tanszék keretében végzett 2024. évi felmérés adatait felhasználva egy speciális mintát vizsgál: a civil-nonprofit szervezeteknél formális önkéntes munkát folytatók körében végzett kérdőíves felmérés 492 válaszadójának különböző módon vallásos csoportjait hasonlítja össze, és arra tesz kísérletet, hogy bemutassa a vallásosságnak a vallás etikai iránymutató és értelemadó szerepének az önkéntesség eltérő módjaiban, az önkéntesnek a tevékenységéhez való hozzáállásban, illetve az önkéntességnek a lelki egészségre gyakorolt hatásában megjelenő megnyilvánulásait. A dolgozat két fő kérdése, hogy a vallásosság hat-e az önkéntességre, azaz többet, máshogy, más hozzáállással önkéntesek-e az egyházasan vallásosok, mint a nem vallásosok, illetve, kimutatható-e, hogy a vallásosság módosítja az önkéntesség mentális egészségre kifejtett hatását. Az elemzés során vallásosokon belül mindig az egyházasan vallásosokra koncentráltunk, mivel ez egy viszonylag jól lehatárolható csoport, és a vallásosság hatásmechanizmusait vizsgálni is esetükben van nagyobb értelme.

Eredményeink szerint az egyházasan vallásosok csoportjában nem kiemelkedően más az önkéntességnek a mentális egészségben játszott szerepe, mint a nem vallásosokéban, viszont ami az önkéntesség mögött álló mozgatórugókban a vallás szerepét illeti, néhány ponton határozottan megjelennek a tipikus mechanizmusok, nevezetesen az etikai iránymutatás és az értelemadás. Ez azt sugallja, hogy létezik egy sajátosan vallásos típusú önkéntesség, amely – ha magában foglalja is – nem azonos a vallási szervezetek számára végzett tevékenységgel.

Kulcsszavak: önkéntesség, vallásosság, mentális egészség, egyházasan vallásos önkéntesek, nem vallásos önkéntesek,

---

¹ Hegedűs Rita (PhD szociológus, egyetemi docens, a Selye János Egyetem Református Teológiai Karának Alkalmazott tudományok tanszékén).

Volunteering, religiosity and mental health. Mental health characteristics of religious respondents to a volunteer study.

Rita Hegedűs

Abstract

The analysis uses data from the 2024 survey "Examining the association of volunteering with mental and physical health indicators" to examine a specific sample: It compares the differently religious groups that the 492 respondents belong to with a questionnaire survey of formal volunteering in non-profit NGOs and attempts to show the manifestations of the ethical and meaning-making role of religion in various ways of volunteering, in attitudes towards volunteering, and in the impact of volunteering on mental health. The two main questions are whether religious faith affects volunteering, i.e. whether practicing religious people volunteer, in different ways and with different attitudes than non-religious people, and whether religious faith modifies the impact of volunteering on mental health. During the course of the analysis, we have focused on the people who practice their religion, since this is a relatively well-defined group, and it makes more sense to examine the mechanisms of influence of religious faith in their case.

Our results suggest that the role of volunteering in mental health is not markedly different in the practicing religious group than in the non-religious, but that at some point, the typical mechanisms, namely ethical guidance and meaning-making, are clearly present as drivers behind volunteering for the former. This suggests that there is a specific religious type of volunteering, which, even if it involves, it does not constitute volunteering for religious organisations.

Keywords: volunteering, religiosity, mental health, ecclesiastically religious volunteers, non-religious volunteers,

---

BEVEZETÉS

Más-más módon, de mind a vallásosság megélése, gyakorlása, mind az önkéntes tevékenységekben való részvétel hozzájárul a társadalom élhetőségéhez – mondhatnánk, ahhoz, hogy jobb legyen a világ. A „kézzel fogható” hatások mellett mindkettő képes az emberek szubjektív jólétét és mentális egészségét is javítani. Izgalmas kérdés, hogy mi történik akkor, amikor összekapcsolódik a kettő: mennyire hat a vallásos elköteleződés, annak típusa az önkéntesség iránti motiváció irányában, annak módjára, illetve egyéb tényezőkkel való kapcsolatára.

Amikor a vallásosság hatását vizsgáljuk egy adott területen, akkor a vallásosság dimenziói közül (Földvári – Rosta 1998) leginkább a viselkedésben megjelenő következményekre vagyunk kíváncsiak, továbbá arra, hogy van-e valamilyen megfogható társadalmi „haszna” az egyének e beállítódásának. De valójában arról is ismereteket szerzünk, hogy milyen módon,

milyen mechanizmusokon keresztül érvényesül az adott hatás, hogy tehát hogyan működik a vallás az egyén életében, és mennyire összetett jelentése és jelentősége lehet.

A vallásosságnak az önkéntes tevékenységgel történő összekapcsolódásakor a vallás etikai iránymutató szerepe (Casanova 1995; Stack – Kposowa 2011), értelemadó szerepe (Ellison 1991; Tomka 1999), valamint a társas kapcsolatok útján történő megerősítő szerepe (Stack – Kposowa 2011; Pikó 2018) lehet az, ami különösen megmutatkozik.

Az alább következő elemzés egy speciális mintát vizsgál, a civil-nonprofit szervezeteknél formális önkéntes munkát folytatók körében végzett kérdőíves felmérés² 492 válaszadójának különböző módon vallásos csoportjait hasonlítja össze, és arra tesz kísérletet, hogy bemutassa a vallásosság említett szerepeinek az önkéntes tevékenység eltérő módjaiban, az önkéntesnek a tevékenységhez való hozzáállásban, illetve az önkéntességnek a lelki egészségre gyakorolt hatásában megjelenő megnyilvánulásait.³

Az elméleti háttér felvázolása után konkrét kutatási előzmények ismertetése következik, majd a vizsgálat fő kérdései, hipotézisei és módszerei kerülnek bemutatásra. Az elemzés sorra veszi a fentebbi kérdéseket, majd a Következtetések címet viselő részben ezek értékelése és egy rövidebb kitekintés történik.

A VALLÁSOSSÁG ÉS AZ ÖNKÉNTESÉG VISZONYÁNAK ELMÉLETI HÁTTERE

A vallásosság társadalmi funkciói

A vallás életünkre – attitűdjeinkre, véleményeinkre, viselkedésünkre, életutunkra, lehetőségeinkre stb. – gyakorolt hatását sokszor és sokan vizsgálták (Davie 2010; Hámori 2020), ez tulajdonképpen a vallás társadalmi szerepe vizsgálatának egyik kitüntetett terepe, Durkheimig és Weberig is visszavezethető hagyomány. Ezen az irányon belül a vallásosságnak az egészséggel, a lelki egészséggel és a szubjektív jóléttel fennálló összefüggése az a szűkebb – de persze már hatalmas irodalommal rendelkező – terület, amely az önkéntesség-vizsgálatokkal kapcsolatba hozható.

---

² A felmérés az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Pedagógiai Kar, Iskolapszichológiai Tanszék keretében, Dorner László vezetésével készült.

³ Oksági kapcsolatra a felmérés keresztmetszeti és a minta szűk jellegéből adódóan – vagyis megfelelő kontrollváltozó bevonásának lehetősége híján – következtetni nem tudunk, ezért csak az egyes csoportok közötti különbségekre tudunk rámutatni.

Az általában a vallásnak az egészségi állapotra, a lelki egészségre gyakorolt pozitív hatására vonatkozó empirikus eredmények közül itt Raphael Bonelli és Harold Koenig munkája (2013) azért kiemelendő, mert nem egyetlen, saját megfigyelésre alapoz, hanem kutatások sorának eredményeit összegzi. A szerzők megjelent elemzések áttanulmányozása során azt találták, hogy a vizsgálatok döntő többségében kevesebb pszichiátriai problémát mutattak ki a vallásos személyek körében, mint a nem vallásosokéban.

A vallásosság hatásának elemeit is fontos szemügyre venni, Christopher Ellison (1991) amerikai valláskutató például a vallásosság és a szubjektív jólét összefüggését vizsgálva azt hangsúlyozza, hogy a vallásgyakorlással szemben a vallási bizonyosságnak van egyértelmű, közvetlen hatása a jóllétre, s ez az étellel való elégedettség esetén különösen erős az idősök körében.

Kopp Mária és munkatársai, amikor a 2002-es, Hungarostudy elnevezésű magyarországi kutatássorozat adatait elemzik (Kopp et al. 2004), szintén két komponensre bontják a vallásosságot: a vallásgyakorlat mellett a spiritualitást különböztetik meg, amit a vallás fontosságára való rákérdezéssel mérnek. Ellissonal (1991) némileg ellentétesen arra jutnak, hogy míg az előbbi valóban pozitívan korrelál a szubjektív jóléttel (a WHO szubjektív jólét-kérdőíve alapján számított indexen magasabb pontot érnek el a rendszeres vallásgyakorlók, valamint kevésbé depressziósak, kevésbé ellenségesek, viszont együttműködőbbek stb.), addig az utóbbit, a spiritualitást vizsgálva nem ilyen egyértelmű az összefüggés, a várt irányú kapcsolatok mellett vannak éppen ellentétes tendenciák is (a vallást nagyon fontosnak tartók körében például gyakoribb a depresszió). Vizsgálatuk és értelmezésük alapján a vallásgyakorlatban (is) a társas támogatás fontossága bizonyosodik be.

Székely András és szerzőtársai (2022) munkájából kiderül, hogy a Hungarostudy későbbi hullámai már a vallásgyakorlat esetén sem rögzítenek egyértelmű összefüggést, 2021-ben a súlyos depresszió előfordulása például a vallásukat ritkán, de gyakorlók körében a legmagasabb, és a gyakran gyakorlók körében is magas, valamint itt a legalacsonyabb a WHO szubjektív jóléti indexének értéke is. Ugyanakkor a koherencia – az élet értelmébe vetett hit és a megbirkózás érzése –, valamint a társas támogatás továbbra is a vallásgyakorlók körében a legmagasabb.

A valláskutatás egy újabb iránya a nem vallásosok vizsgálata felé fordul. Joseph Baker és munkatársai (2018) rámutatnak, hogy a vallásosság pozitív hatása nem jelenti azt, hogy a nem vallásosok viszont egységesen rosszabb mentális (és fizikai) állapottal rendelkezzenek.

Vizsgálatukban maga a vallásosság nem folytonos skálaként jelenik meg, és a nem vallásos személyeket több csoportba sorolják be. Az Amerikai Egyesült Államokra vonatkozó felmérési eredményeik szerint az ateisták például jobb lelki és fizikai egészségnek örvendenek, mint a többi nem vallásosok.

Összességében, ha nem is egybehangzóak az eredmények, az elemzések nagyobb része a vallásosságot különféle megközelítésben bár, de pozitív hatóerőnek tartja az egészség, a lelki egészség vonatkozásában.

A vizsgálatok egy másik része azzal foglalkozik, hogy a vallásosság hatásait elemekre bontsa, s ezzel a kapcsolatok mögött meghúzódó mechanizmusok mélyebb megértésének irányába mutasson. Ellen Idler (1987) például azt hangsúlyozza, hogy a különféle támogató mechanizmusok nem egy srófra járnak, hanem ezek különféleképpen hatnak az egészségi állapotra. A vallásosság hatásával kapcsolatban is kiemeli, hogy az nem egyszerűsíthető le templomba járásra. Négy mechanizmust különböztet meg:

- a vallásosság egyszerűen azzal hat, hogy a vallásos személy bizonyos káros viselkedéseket vallási alapon elutasít (illetve egészségeseket pedig megtart);
- a vallási közösséghez tartozás pszichés és fizikai segítséget nyújthat (illetve negatív hatást is kifejt);
- a vallás, mint értelemadó rendszer csökkentheti a bizonytalanság érzést, és végül
- a vallás a szenvedésnek jelentést tulajdoníthat, és ezzel elviselhetőbbé teszi.

Idler ezeket a mechanizmusokat idős emberek egy mintáján meg is vizsgálja, s azt találja, hogy a vallásosság valóban együtt jár mind a fizikai, mind a pszichés megbetegedés alacsonyabb kockázatával.

Ellison (1991) négy elemet emel ki, összefoglalása szerint a vallás ezen, egymást nem kizáró csatornákon keresztül erősíti a szubjektív jólétet. Ezek

- a társadalmi integráció és támogatás,
- az istennel való személyes kapcsolat,
- az értelemadás és az „egzisztenciális koherencia” rendszerének megteremtése, valamint
- az adott vallási szervezet specifikus mintája és életstílusa.

Az értelemadás mint a vallás funkciója Tomka Miklósnál (1999) is megjelenik, az ő összefoglalása szerint ez a vallás integráló, konzerváló, megújító és szekularizáló funkciói mellett az egyik. Témánk szempontjából az első kettő a lényeges: az *értelemadás* azt jelenti,

hogy a vallás rendszerbe, rendbe szervezi az életet, választ ad az élet nagy kérdéseire, a *társadalmi integráció* pedig azt, hogy a társadalom tagjai által kölcsönösen elfogadott értékeket, erre alapozó közösséget nyújt. A funkcionalista vallásszociológia képviselője, Niklas Luhmann is az elsőt emeli ki munkáiban (Luhmann 1977; 2002) és ezt mutatja be Bognár Bulcsu (2017) is.

Pikó Bettina (2002; 2018) Iidlerhez (1987) hasonló felsorolást ad a vallás egészségmegővő szerepét taglalva, és kiemelt szerepet kap írásaiban az életmódra gyakorolt, a vallási előírásokon keresztül történő hatás, valamint a közösségi támogatás. A közösség – mint kiemeli – a pszichés támogatáson túl tényleges fizikai segítségnyújtást is jelenthet. Ezen kívül Pikónál a vallásgyakorlás általi vallási megküzdési, konfliktuskezelési funkció szerepel (ami többé-kevésbé az idleri, szenvedéssel való megküzdés-funkciónak felel meg), valamint a hit és értékek általi normaadás, a „morális keret” (Pikó 2018: 235) nyújtása (ami Iidlernél az értelemadásban jelenik meg). Sőt, ki is egészíti ezt a listát egy ötödik ponttal, amikor a vallásosságnak a vallásos személyek önkéntességén és szociális aktivitásán keresztül a szubjektív jólétre kifejtett hatására hívja fel a figyelmet.

Az etikai iránymutatás-funkció emelhető ki José Casanovának (1995) a vallásnak a társadalmi nyilvánosságban való megjelenéséről írt munkájából. A szerző szerint a vallás egyrészt a nyilvánosságban emlékeztetni képes az államot az erkölcsi célokra, másrészt magát etikai közösségként meghatározva a nyersen individualista ideológiával szemben ellensúlyt képvisel, harmadrészt pedig folytonosan emlékeztetni képes a szolidaritásra és a személy méltóságára.⁴ Mind a vallás társas kapcsolatok útján történő megerősítő szerepe, mind a vallásos etikai útmutatás szerepe megjelenik Steven Stack és Augustine Kposowa (2011) munkájában. Bár ők négy mechanizmussá bontják a vallás – az öngyilkossággal szemben – „megővő szerepét”, amikor a felekezethez tartozás integráló erejéről, a hittételek elfogadásával mért vallási elköteleződés szerepéről, a vallási közösséghez tartozásból fakadó kapcsolathálózati védelemről, valamint a vallás morális közösségéről beszélnek, alapvetően e két motívum ragadható meg a tételeikből.

Chun Kim-Prieto és Leanne Miller (2018) is négy folyamatot nevez meg: az értelemadást, a megküzdést, a társas támogatást és a (vallási) érzelmeket – vagyis ők Iidler első, egyes

---

⁴ Itt érdemes megemlíteni Robert Bellah (1967) civilvallás-elméletét is, amelyben a szerző hasonló hatást tulajdonít egy tulajdonképpen általános, nem konkrét valláshoz kötődő nemzeti vallási tudatnak, amit „civil vallásnak” nevez.

cselekedeteket elutasító vagy másokra serkentő direkt hatását nem veszik számításba, viszont külön tényezőként azonosítják a (vallási) érzelmeket.

Számtalan munka foglalkozik a vallás szerepével, funkcióival, amelyekre itt most nem térünk ki részletesen, de az megállapítható, hogy a feltárt funkciók és hatásmechanizmusok egymással kölcsönös összefüggésben állnak, összefonódnak, elválasztani is nehéz őket egymástól. Összességében az önkéntességgel kapcsolatba hozható funkciók közül az etikai-morális útmutatást, normaadást, az élet felsőbb értelmébe vetett hitet és a közösség, társas kapcsolatok erejét érdemes kiemelni.

Amennyiben, ha arra a kérdésre keressük a választ, hogy miért és milyen módon végez önkéntes tevékenységet valaki speciálisan azért, mert vallásos – és ezzel nem zárjuk ki, hogy más motívumai is vannak! –, a fenti kutatások és elméletek alapján azt mondhatjuk, hogy azért, mert számára ez a vallása és vallási közössége tanításából jövő erkölcsi kötelesség és norma, és/vagy mert számára a világ rendjébe történő beleilleszkedésből fakad az, hogy a közösségért, a közjóért tevékenykedik, végül pedig azért, mert a közösség erre serkenti, a társak hívják, jó velük lenni.

Vallásosság és önkéntesség

A vallás és önkéntes tevékenység kapcsolatának kutatása során fő elméleti kérdésként az imént ismertetett magyarázatok és ezekhez hasonlóak merülnek fel. Témánk szempontjából érdemes azonban különválasztani egymástól

- az önkéntesség előfordulása mögött álló okok vizsgálatát, az önkéntességi motivációt – vagyis itt konkrétan azt, hogy miért végez nagyobb eséllyel önkéntes tevékenységet valaki, aki vallásos,
- a vallásosságnak az önkéntes tevékenység során megmutatkozó hatását – azaz azt, hogy az ember vallásossága hogyan és miért befolyásolja magát az önkéntes tevékenységét, az ahhoz való hozzáállását, illetve,
- ezen túlmenően, interakciós változóként (más néven moderátorként) az önkéntesség mint tevékenység hatását.

Ami az első kérdést illeti, a kifejezetten az önkéntes munka mögötti vallási motivációk vizsgálata kapcsán Fényes Hajnalka (2015) összefoglalása szerint két irány emelhető ki: a vallási közösség hatásait és az egyéni és közösségi vallásosság hatásait hangsúlyozó. A strukturális elmélet szerint a templomba járás növeli a társadalmi integrációt, ami viszont

pozitívan hat az önkéntességben való részvételre. A kulturális elmélet szerint a templomba járó személyek körében nagyobb az etikai, normatív kötelezettség a segítségre, míg a normatív elmélet szerint a vallási közösség magát az önkéntes munka normáját erősítheti. Ami a vallásosság hatását illeti, mind az egyéni, mind a kollektív vallásosság hat az önkéntesség vállalására, de a második hatása egyértelműbb és erősebb (Voicu – Voicu 2003; Monsma 2007).

Amikor pusztán az önkénteseket vizsgálják, mint jelen dolgozatban is, a két fő kérdés – amibe oksági kapcsolatok feltárása is beletartozik – a vallásosok önkéntessége (azaz, hogy a vallásosok többet és máshogy, illetve más hozzáállással végeznek-e önkéntes tevékenységet, mint a társadalom többi tagja, s ha igen, miért); illetve a vallásosság, az önkéntesség és mentális egészség kapcsolata (leginkább az, hogy a vallásosság módosítja-e az önkéntesség mentális egészségre, szubjektív jólétre gyakorolt pozitív hatását).

A vallásosok önkéntességének kérdései

- A vallásosok inkább és többet végeznek önkéntes tevékenységet?

Ami az első kérdést illeti, meglehetősen egy irányba mutatnak a kutatási eredmények, ugyanúgy, ahogy általában a vallás egészségre és nagyrészt a lelki egészségre gyakorolt hatását illetően is: igen, mind a formális, mind az informális önkéntesség jobban jellemző a vallásosokra (Fényes 2015; Tienen et al. 2011; Voicu – Voicu 2013).

- A vallásosok máshogy vesznek részt az önkéntességben?

Egyes kutatások szerint az egyéni vallásosság inkább csak az informális önkéntességet növeli, a formális önkéntesség esetén más mechanizmusok érvényesülnek (Tienen et al 2011). Ezzel szemben áll az Önkéntesség Magyarországon 2018 vizsgálat eredménye (Gyorgyovich 2021), szerint éppen a formális önkéntesek között volt jóval több vallásos személy.

Egy másik felvetés, hogy a vallási típusú önkéntesség nagyobb a vallásosok körében (Nichol et al. 2024). Azt is láthatjuk, hogy mivel a vallásos önkéntesek jobban hajlanak az altruista motivációjú önkéntességre (Czike – Kuti 2006; Fényes 2015), esetükben ez a szervezetválasztásban is megjelenik.

- A vallásosok más okból végeznek önkéntes tevékenységet, mint mások?

E kérdés ugyan – ahogy már jeleztük – nem egészen egyezik meg azzal, hogy miért nagyobb a vallásosok önkéntességi hajlama, s igazából már az önkénteseken belüli különbségekre

irányul, de a vallásosság mint hatótényező vizsgálata jelenik meg itt is, s ezért a taglalása szinte összeolvad az előzőével.

A vallásosság, az önkéntesség és a szubjektív jólét kapcsolata

Azzal kapcsolatban, hogy a vallásosság módosítja-e az önkéntesség mentális egészségre, szubjektív jólétre gyakorolt hatását, Beth Nichol és szerzőtársainak (2024) több elemzést összefoglaló munkája sok fontos adalékkal szolgál. Ezek alapján az látszik, hogy a vallásosság pozitívan befolyásolja az önkéntességnek az egészségre és a szubjektív jólétre gyakorolt, amúgy is meglevő pozitív hatását. Ugyanakkor azt is megjegyzik, hogy kérdéses, pontosan miért hat így a vallásosság. Az egyik lehetséges magyarázat a vallásosság altruizmussal való összefüggése, a másik viszont az, hogy a csoportidentitást erősíti a saját csoport számára végzett tevékenység. Ez utóbbi eset felveti annak kérdését, hogy vajon a nem saját csoport számára végzett önkéntes munkával mi a helyzet. A csoporthoz tartozás, mint motívum a normákon keresztül is kifejtheti a hatását, s ha ez áll fenn, az tágabb körben ad magyarázatot a vallási hatásra.

Magyar kutatási eredmények az önkéntesség és a vallásosság kapcsolatáról

A magyarországi helyzetet illetően – az eddigi országos önkéntesvizsgálatok alapján – ismert, hogy az önkéntesek között több a vallásos (lásd Czakó et al. 1995; Czike – Kuti 2006; Gyorgyovich 2021), mint a teljes népességben, ezen kívül a 2018-as vizsgálatból az is kiderült, hogy a formális és informális önkéntesek között is van némi különbség, az előbbi csoportban több az egyházasan vallásos (Gyorgyovich 2021).

Az Európai Értékrend Vizsgálat – amely arra is lehetőséget ad, hogy nem önkéntesek jellemzőit is behatóbban összehasonlítsák az önkéntesekével – 2008-as felmérése alapján Bartal Anna Mária arra is rámutat, hogy az önkéntesek nemcsak vallásosabbak, de elégedettebbek is az életükkel, és boldogabbak is, mint a teljes népesség (Bartal 2010). A 2017-es adatok már azt mutatták, hogy a valamilyen szinten vallásos emberek (akik legalább egyházhoz tartozónak és istenhívőnek mondják magukat) a népesség egészéhez képest nagyobb arányban számoltak be arról, hogy az elmúlt időszakban⁵ végeztek önkéntes tevékenységet. Az egyházas maghoz tartozóknak feltehetően nagyobb része végzett tipikusan altruista motívumhoz sorolható

---

⁵ Az EVS felmérés kategóriája szerint az elmúlt hat hónapban.

tevékenységet, hiszen körükben nagyobb arányban voltak olyanok, akik vallási, oktatási és jótékonyági, míg a tágabban vallásosok körében olyanok, akik politikai, szakmai, sport és önszervező önkéntes szervezetek tagjai voltak.⁶

A Debreceni Egyetemen végzett egyetemistakutatások (Fényes – Pusztai 2012; 2020; Fényes 2015) alapján a szerzők megállapítják, hogy a vallásosság pozitív hatással van az egyetemisták önkéntes tevékenységeire, aminek egyik fontos oka a vallási közösségben élő norma, ami az altruizmust hangsúlyozza. Ugyanakkor a vallásos hallgatók esetében is vegyes motiváció jelenik meg, ha náluk a nem vallásos társainál gyakrabban jelenik is meg a segítő szándék és a közösségi elkötelezettség mint fő motiváció. A kutatók azt is kiemelik, hogy az önkéntes tevékenységek erősítik a társadalmi tőkét. Azon hallgatók, akik rendszeresen végeztek önkéntes tevékenységet, jellemzően erősebb szociális hálóval rendelkeznek, ami hosszú távon előnyös lehet szakmai és társadalmi kapcsolataik építése során. A vallásos közösségek különösen hatékonyak a társadalmi tőke felhalmozásában, mivel a vallási szervezetek által nyújtott kapcsolatok és támogatási rendszerek gyakran erősebbek, mint a szekuláris önkéntes-hálózatok.

KUTATÁSI KÉRDÉSEK ÉS MÓDSZERTAN

Amennyiben kifejezetten az önkéntesek csoportján belül vizsgálódunk, több információt kaphatunk a tényleges tevékenységről és annak háttéréről. Ekkor is feltehetünk a vallásossággal összefüggő kérdéseket, és így lehetőségünk nyílik arra, hogy megállapítsuk a különféle vallásossági típusok megjelenését e csoportban. Megvizsgálhatjuk azt is, hogy a vallásossági típusokon belül milyen önkéntességi jellemzők ragadhatók meg, és ezzel a vallásosság hatásának egy olyan aspektusához jutunk el, aminek az elméletin túl gyakorlati jelentősége is van. Erre egy lakossági minta nem alkalmas, mivel ott jóval kisebb az önkéntesek száma, illetve magának az önkéntes tevékenységnek is kevesebb jellemzője jelenik meg. Ha az eltérő vallásossággal rendelkező önkéntesek más-más típusú tevékenységben vesznek szívesen részt, ha máshogy viszonyulnak saját tevékenységükhöz, és ha az önkéntes tevékenység más-más összefüggést mutat a szubjektív jólétükkel és mentális állapotukkal, akkor ezt érdemes figyelembe venni az önkéntes-koordinációban. Tényleges hatások

---

⁶ Az EVS 2017-es adatállományai alapján saját számítás.

kimutatására egyetlen keresztmetszeti vizsgálat nyilván nem elegendő, de néhány összefüggésre rá tudunk így is mutatni. Jelen elemzésben az önkéntességgel kapcsolatos érzésekre, az önkéntességgel való elégedettségre, az önkéntes tevékenység típusaira, valamint a társas kapcsolatokra kerül a hangsúly.

A vallásosság és önkéntesség kapcsolatának két fő kérdését, valamint a vallásosság szóba jöhető hatásmechanizmusait szem előtt tartva, az eddigi vizsgálatok eredményeire is alapozva a következő kérdéseket és hipotéziseket fogalmaztuk meg:

- A vallásosság hat-e az önkéntességre, azaz többet, máshogy, más hozzáállással önkéntesek-e a vallásosok, mint a nem vallásosok?
  - a. A vallásos önkéntesek többet és gyakrabban végeznek-e önkéntes tevékenységet, mint nem vallásos társaik? Az önkéntes munka mögötti erős vallási motivációhoz kapcsolódva az a feltevésünk – a korábbi eredményeket is tekintetbe véve –, hogy igen, mégpedig az egyházasan vallásosok lesznek időben és gyakoriságban legaktívabbak.
  - b. A vallásos önkéntesek más területeken dolgoznak-e szívesebben, mint nem vallásos társaik? Mivel az önkéntes tevékenység a vallásosság etikai megfontolásaihoz is kapcsolódva, a segítség, az emberszeretet kívánalmának megnyilvánulásaként is értelmezhető, feltevésünk az, hogy igen, lesznek különbségek, mégpedig abban, hogy az egyházasan vallásosok nagyobb arányban fognak karitatív jellegű tevékenységekben részt venni.
  - c. Minek tekintik a vallásosok az önkéntességet, eltér-e körükben annak értelmezése és értékelése? Feltevésünk az, hogy az önkéntességnek azok az értékelései, amik összefüggésbe hozhatók a vallás által követői elé állított értelemmel, nagyobb elfogadottsággal fognak rendelkezni az egyházasan vallásosok között. A kérdőívben szereplő kérdésekből „az önkéntesség pozitív értelme”, „az önkéntes munka mint az értelemadás eszköze” és „az önkéntes munka mint nagyobb jó” nevű alskálák kerültek kialakításra,⁷ ezekre vonatkozik tehát a feltételezés. Az első alskála tételei az önkéntesség

---

⁷ A skálák a következő tételeket tartalmazták: 1. *Az önkéntesség pozitív értelme*: „Egy értelmes önkéntes munkát találtam.”; „Tisztában vagyok azzal, hogy az önkéntes munkám miképp járul hozzá az életem értelmességéhez.”; „Jól tudom, hogy mi teszi értelmessé az önkéntes munkámat.”; „Rátaláltam egy olyan önkéntes munkára, amelynek értelmes célja van.” 2. *Az önkéntesség, mint az értelemadás eszköze*: „Úgy érzem, hogy az önkéntes munkám hozzájárul a személyes fejlődésemhez.”; „Az önkéntes munkám segít abban, hogy jobban megértem önmagam.”; „Az önkéntességem segítségével jobban megértem a körülöttem lévő világot.” 3. *Az önkéntesség, mint egy nagyobb jó iránti motiváció*: „Az önkéntes munkám egyáltalán nincs hatással a világra.”

értelmes célt kitűző szerepét járják körül, a második a személyiség kiteljesedését, az ember önmaga megértését segítő funkcióját, a harmadik pedig egy magasabb rendű cél elérését segítő jellegét.

A skálapontszám egyszerűen az egyes tételek 1-5-ig terjedő, Likert-típusú skálapontozásából fakadó pontok összeadásával állt elő, és így a háromtételes skálák 3-15-ig, a négytételes skálák pedig 4-20-ig tartó terjedelemmel rendelkeznek.

Ezek közül itt az elsőre és a harmadikra vonatkozik a feltevésünk, amely így a vallásosságnak értelemadó szerepéhez kapcsolódik. A második alszála ugyan éppen az „értelemadás” kifejezést foglalja magában, témánk szempontjából mégis inkább sorolható a személyes, szubjektív jólét fogalmához, ezért a következő pontban tárgyaljuk.

- A vallásosságnak az önkéntesség mentális egészségre kifejtett hatását módosító hatása – ezt jelen felmérés alapján nem, vagy csak nagyon korlátozottan lehet vizsgálni, hiszen keresztmetszeti adatok állnak rendelkezésre. Mivel azonban a kérdőívben szerepelt néhány olyan kérdés, amely kifejezetten az önkéntesség hatására vagy az előtte-utána állapotra irányult, néhány irány – korlátozott érvényességgel bár, de – így is megfogalmazható.
  - a. A vallásos önkénteseknek az önkéntes tevékenységben történő részvétel révén nagyobb mértékben növekszik-e a társas kapcsolataik kiterjedtsége? Feltevésünk – a vallásosság kapcsolati tőke szerepéhez kapcsolódva – az, hogy igen, az egyházián vallásosok körében nagyobb lesz a megszerzett barátok száma.
  - b. A vallásos önkéntesek körében nagyobb lesz-e a tevékenységükkel elégedettek aránya, vagyis hozzájárul-e a vallásosság ilyenformán a nagyobb szubjektív jóléthez? Feltevésünk az, hogy igen, az önkéntességgel való elégedettség átlagosan magasabb szintje fog megmutatkozni az egyházián vallásos önkéntesek körében, mivel az e tevékenységekben való részvétel annak az erkölcsi meggyőződésnek való megfelelést jelentheti, ami vallásosságukból fakad.
  - c. A vallásos önkéntesek számára az önkéntes tevékenység saját megítélésük szerint inkább járul-e hozzá a személyiség kiteljesedéséhez, a saját maguk megértéséhez? Feltevésünk az, hogy igen, átlagosan magasabb pontszámot fognak kapni az „önkéntesség, mint értelemadás” alszálán az egyházián vallásos önkéntesek, mivel az e tevékenységekben

---

(ennek pontozása természetesen fordítva került aztán bele a skálába); „Tudom, hogy az önkéntes munkám pozitív változásokat eredményez a világban.”; „Az önkéntes munka, amit végzek, egy nagyobb cél szolgálatában áll.”

való részvétellel úgy érezhetik, hogy a közjóért végzett cselekvéssel egyénileg illeszkednek egy nagyobb rendhez.

A vizsgálat során az „Az önkéntes munkavégzés mentális és fizikai egészségmutatókkal való összefüggéseinek vizsgálata” című felmérés adatállományával dolgozunk, amelynek online válaszadáson alapuló, kényelmi mintájába 492, civil-nonprofit szervezeteknél végzett formális önkéntességben résztvevő személy került bele. A válaszadók között többségben (75 százalék) voltak a nők, átlagéletkoruk 50,3 év (tehát a magyar lakosságnál átlagosan kicsit idősebb a minta), felülreprezentáltak a városiak (a budapestiek is, jócskán, az itt megjelenő, mintegy 30,7 százalékos aránnyal), és alulreprezentáltak a falusiak, és alig volt köztük alacsony végzettségű, a többségük (78,6 százalék) diplomás.

A vallásosságra a kérdőívben két kérdés vonatkozott, az egyik a vallásosság szerinti önbesorolásra, a másik a felekezetre. Az elsőt illetően megállapítható, hogy a minta három, nagyjából azonos nagyságú csoportból áll: nem vallásos (33,5 százalék) – maga módján vallásos (35,7 százalék) – egyház tanítása szerint vallásos (30,8).⁸ Ami a felekezetre vonatkozóan, a 325, felekezethez tartozó személyből 66,2 százalék katolikus, 20 százalék református, 5,8 százalék evangélikus és 8 százalék egyéb vallásúnak vallotta magát – nagyjából az országos átlagnak megfelelően.

A felekezettel a továbbiakban nem foglalkozunk, hiszen kérdésfeltevésünk szempontjából igazán az egyházhoz való tartozásnak és nem tartozásnak lehet jelentősége, azt viszont a vallásosság típusát firtató kérdés jobban behatárolja. A vallásosokon belül így mindig az egyházián vallásosokra fogunk koncentrálni, mivel ez egy viszonylag jól lehatárolható csoport, és a vallásosság hatásmechanizmusait vizsgálni is esetükben van nagyobb értelme.

Mivel a továbbiakban az egyházián vallásos személyekre irányul a figyelmünk, e csoport néhány társadalmi-demográfiai jellegzetességét is érdemes megvizsgálni. Megállapítható, hogy körükben is jóval több a nő, de – a nem vallásosokhoz hasonlóan – a minta egészében tapasztaltnál kisebb az arányuk (69,7 százalék), hogy a mintánál kevesebb köztük a fiatal (18-35 éves), és több a fiatalabb felnőttkorú (36-50 éves), hogy több köztük a falun és kisvárosban élő, kevesebb a nagyobb városban, és jóval kevesebb a Budapesten élő. Ahogy a minta

---

⁸ Azt a 21 főt, aki nem tudott választani, vagy egyéb választ adott, nem volt érdemes figyelembe venni, ők a továbbiakban nem is szerepelnek az elemzésben, így a minta 471 főre szűkölt. E kisebb csoport kihagyása gyakorlatilag nem változtatja meg az előbb ismertetett megoszlásokat.

egészségben, köztük is a többség diplomás, és ez az arány még magasabb is esetükben: 83,5 százalék a minta 78,6 százalékos értékével szemben. Végül látható az is, hogy több a körükben a dolgozó (66 százalék az 57,5 százalékkal szemben), és jóval kevesebb a tanuló (5 százalék a 11,5 százalékkal szemben), illetve valamivel kevesebb a nyugdíjas (29,1 százalék a 31 százalékkal szemben).

Az elemzésben keresztábra- és regresszióelemzést alkalmazunk. A fogalmak értelmezésére – ahol szükséges volt – az adott helyen kerül sor.

EREDMÉNYEK – AZ ÖNKÉNTESÉG ÉS VALLÁSOSÁG EGY NEM REPRESENTATÍV MINTA ELEMZÉSE ALAPJÁN

A vallásosság önkéntességre gyakorolt hatása

E részben azt vizsgáljuk, hogy többet, máshogy, más hozzáállással végeznek-e önkéntes tevékenységet a vallásosok, mint a nem vallásosok.

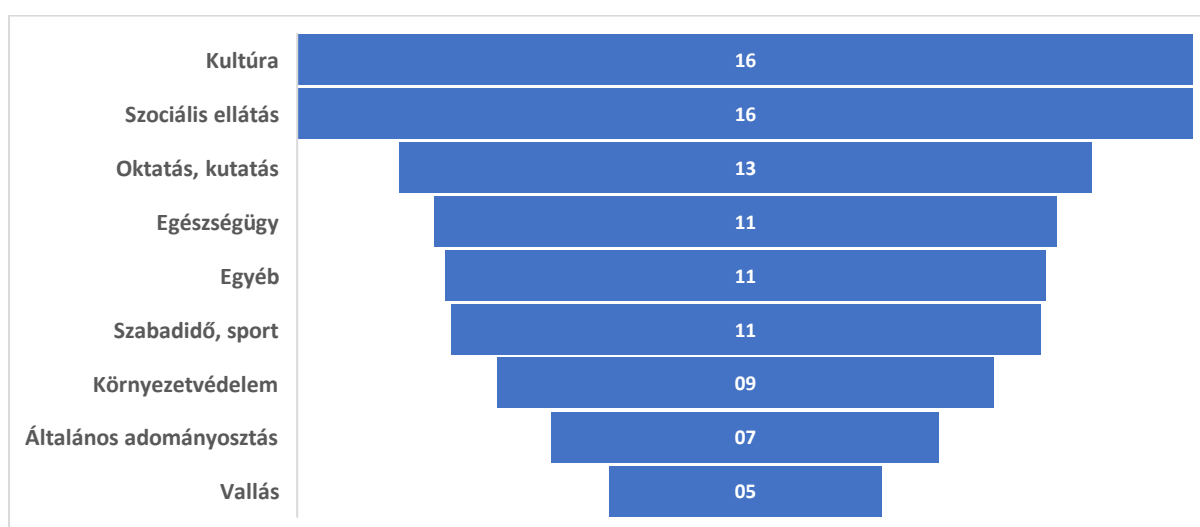
Az önkéntesség gyakorisága és időtartama a vizsgált önkéntesek körében. A mintába került, a vallásosság típusára határozott választ adó önkéntesek (a továbbiakban: a minta) általában *gyakran* vesznek részt önkéntes tevékenységben, több mint kétötödük (42,4 százalékuk) heti rendszerességgel. Azok közül, akik magukat az egyház tanítása szerint vallásosnak nevezték meg, még ennél is többen tartoznak ide, majdnem a felük (49,7 százalék), és a különbség szignifikáns ($p=0,04$).

Mivel az egyházasan vallásosok körében magasabb az amúgy is gyakrabban önkéntes munkát végző foglalkoztatottak és nyugdíjasok aránya, megnéztük keresztábrákban a csoportonként különbséget is. Az eredmény szerint legalább részben valóban inkább összetételhatás áll fenn, semmint a vallásosság hatása nyilvánul meg, mivel a nyugdíjasok esetében nincs, a dolgozók esetében pedig alig van különbség vallásosság szerint a gyakori önkéntes munka szintjében. Viszont a tanulók körében egyértelműen többen végeznek hetente önkéntes tevékenységet az egyház tanítása szerint vallásosok (majdnem a felük, 49,7 százalék, szemben a minta 42,4 százalékával, $p=0,04$).

Ami az összes, 2023-ban önkéntességgel töltött *időt* illeti, lényegében nincs különbség a vallásosság szerinti csoportok között. Az egyházasan vallásosok között ugyan egy hajszálnyival többen vannak azok, akik minimum heti egy órát önkéntes munkát végeztek (62,1 százalék, szemben a többiek 55,9 százalékával), de ez a különbség nem szignifikáns.

Az egyház tanításai szerint, a maga módján és nem vallásos önkéntesek jellemzői az önkéntes tevékenység típusa szerint. A válaszadók megnevezhették annak az önkéntes szervezetnek a tevékenységi körét, ahol önkéntes munkát folytattak. Az 1. ábra a már összevont csoportok megoszlását mutatja, ahol a sorrend következőképpen alakult: kultúra és szociális ellátás, majd oktatás, kutatás, amit az egészségügy, és az egyéb (ahová jellegzetesen a szakmai és (köz)politikai szervezetek tevékenysége tartozik) követ, valamint a szabadidő, sport, a környezetvédelem, az adományozás, és legvégül pedig a vallás.

1. ábra. Az önkéntesek megoszlása összevont tevékenységi típus szerint (százalék)

Forrás: Az önkéntes munkavégzés mentális és fizikai egészségmutatókkal való összefüggéseinek vizsgálata, 2024. alapján saját számítás.

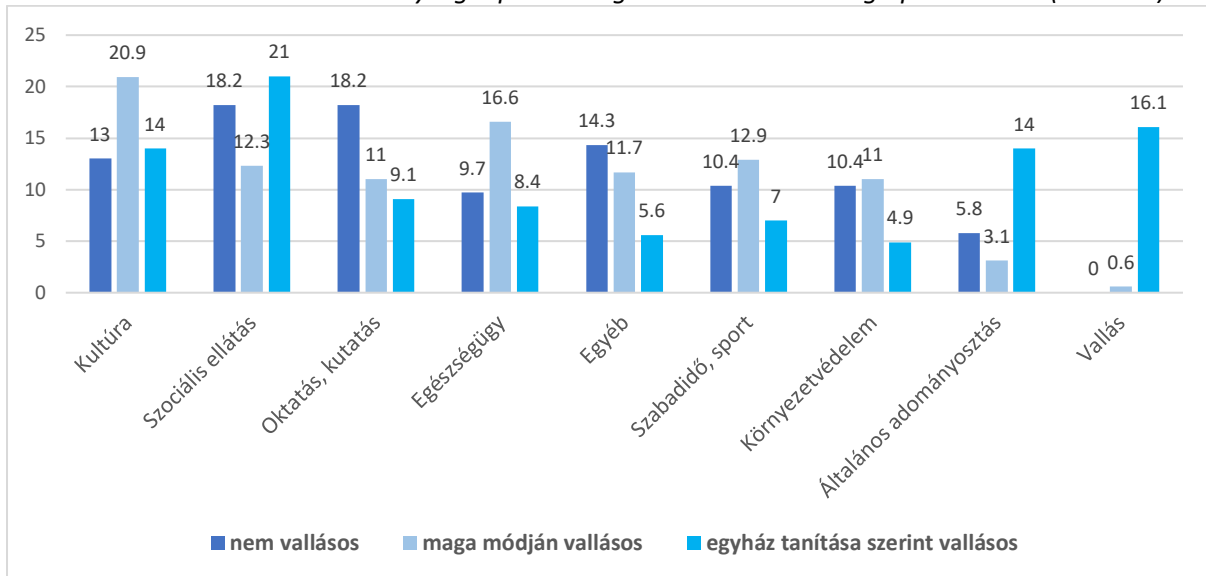
Az eltérő vallásosságú csoportokba tartozók körében eltérő sorrendet látunk a tevékenységi területet illetően, és a különbségek szignifikánsak ($p=0,00$) (lásd 2. ábra).

A *nem vallásosok* első négy tevékenységi területe: oktatás, kutatás (18,2 százalék), szociális ellátás (18,2 százalék), egyéb (14,3 százalék), kultúra (13 százalék).

A *maguk módján vallásosok* első négy tevékenységi területe: kultúra (20,9 százalék), egészségügy (16,6 százalék), szabadidő, sport (12,9 százalék), szociális ellátás (12,3 százalék).

Az *egyháziasan vallásosok* első négy fő tevékenységi területe: szociális ellátás (21,0 százalék), vallás (16,1 százalék), kultúra és adományozás (14,0-14,0 százalék).

2. ábra. Az összevont tevékenységi típusok megoszlása a vallásosság típusa szerint (százalék)

Forrás: Az önkéntes munkavégzés mentális és fizikai egészségmutatókkal való összefüggéseinek vizsgálata, 2024. alapján saját számítás.

Amennyiben még inkább ki akarjuk emelni az önkéntes tevékenységek eltérő jellegét, és ezért a hasonlókat még jobban összevonjuk, érdemes lehet csak az oktatás-kutatás-kultúra, az egészségügy, a szociális ellátás, az adományozás, a szabadidő-sport, a környezetvédelem, a vallás és az egyéb csoportokat megkülönböztetni. Ebben az esetben a vallásossági típusok közötti eltérések kevésbé lesznek látványosak, az első három leggyakoribb tevékenység között, vagyis mindhárom csoportban a kultúra és a szociális érzékenység területei dominálnak:

Nem vallásosok: oktatás-kutatás-kultúra – 31,2 százalék; egészségügy, szociális ellátás, adományozás – 33,7 százalék; egyéb – 14,3 százalék.

Maguk módján vallásosok: oktatás-kutatás-kultúra – 31,9 százalék; egészségügy, szociális ellátás, adományozás – 32,0 százalék; szabadidő, sport – 12,9 százalék.

Egyházasan vallásosok: oktatás-kutatás-kultúra – 23,1 százalék; egészségügy, szociális ellátás, adományozás – 43,4 százalék; vallás – 16,1 százalék.

A különbségek azonban szignifikánsak maradnak most is ($p=0,00$), és látható, hogy az egyházasan vallásosok számára – nem meglepő módon – a vallási önkéntes tevékenységet végző szervezetek sokkal fontosabbak, mint a többiek számára, valamint az is, hogy az „egészségügy-szociális ellátás-adományozás” nagy tevékenységekör is kiemelkedően teljesít az „oktatás-kutatás-kultúra” rovására. Ehhez még azt is érdemes hozzátenni, hogy ha megnézzük a megnevezett szervezeteket, köztük találjuk a tevékenységek besorolásánál a vallási

tevékenységhez került karitás („Karitás”, „Katolikus Karitás”, „Magyar Katolikus Karitás” stb.) szervezetet, illetve csoportjait, amelyek egyértelműen jótékonyági, karitatív munkát végeznek.

Az önkéntesség értékelése és értelmezése az egyház tanításai szerint és a nem vallásos önkéntesek csoportjában. Lineáris regressziós elemzés segítségével megvizsgáltuk az önkéntes munka mint nagyobb jó, illetve az önkéntes munka pozitív jelentése-skála és a vallásosság kapcsolatát. A vizsgálatok tanúsága szerint egyik skála esetén sem áll fenn különbség az egyházasan vallásos és a többi csoport között, és speciális alcsoportokat nézve sem találni ennek nyomát sem. Ugyanakkor árnyalja a helyzetet, hogy ha az alsókálák egyes tételeit külön nézzük, a témánk szempontjából egyik legfontosabb állítás esetén egyértelműen fennáll a várt irányú kapcsolat (és néhány egyéb tétel esetén is találhatók kisebb, de csak majdnem szignifikáns eltérések): az egyházasan vallásosok között nagyobb arányban található olyanok, akik elfogadják azt a tételt, hogy „Az önkéntes munka, amit végzek, egy nagyobb cél szolgálatában áll” (összevonva a legalább részben és a teljes mértékben magukra igaznak gondolók csoportját), ahogy az 1. táblázat mutatja.

1. táblázat. Az önkéntes munka mint nagyobb cél állítás elfogadása az egyház tanítása szerint vallásos és a nem vallásos csoportban

Az önkéntes munka, amit végzek, egy nagyobb cél szolgálatában áll		Az egyház tanítása szerint vallásos?		
		Igen	Nem	Összesen
Igen	N	272	133	405
	%	80,8%	94,3%	88,4%
Nem, vagy is-is	N	45	8	53
	%	14,2%	5,7%	11,6%
Összesen	N	317	141	458
	%	100 %	100 %	100 %

p=0,007

Forrás: Az önkéntes munkavégzés mentális és fizikai egészségmutatókkal való összefüggéseinek vizsgálata, 2024. alapján saját számítás.

A vallásosságnak az önkéntesség mentális egészségre kifejtett hatását módosító hatása

Társas kapcsolatok kiterjedtsége az egyház tanításai szerint és a nem vallásos önkéntesek csoportjában. A társas kapcsolatokra több kérdés is vonatkozott, közülük kettő azt igyekezett feltárni, hogy kifejezetten az önkéntes tevékenység által növekedett-e a válaszadók kapcsolati hálóját. Az egyik kérdés azt tudakolta, hogy az önkéntes munkavégzés során hányan váltak

közeli barátokká az önkéntesek közül, míg a másik azt, hogy hány önkéntessel találkoznak más alkalmakkor is. Vallásosság szerint egyik kérdés esetén sem mutatkozik a teljes mintát tekintve különbség, viszont megint csak a két szélső vallásossági csoportot szembeállítva azt láthatjuk (2. táblázat), hogy az egyházián vallásosoknak láthatóan több barátjuk lett (átlagosan több mint 2,5 fővel), mint az egyáltalán nem vallásosoknak.

2. táblázat. Az egyház tanítása szerinti vallásosság és az önkéntes munka révén megismert barátok száma az egyházián vallásos és nem vallásos önkéntesek körében (lineáris regressziós együtthetők)

	Együtthetők ^a				
	Standardizálatlan együtthetők		Standardizált együtthető		
	b	standard hiba	béta	t	szign.
Konstans	5,849	0,757		7,727	<0,001
Az egyház tanítása szerint vallásos? ^b	2,595	1,089	0,138	2,383	0,018

a. Fügő változó: Az önkéntes munkája révén megismert emberek közül hányan váltak közeli barátaivá?
 b. Az egyház tanítása szerint vallásos: dummy változó, ahol az egyházián vallásosokat 1-gyel, a nem vallásosokat 0-val kódoltuk.

Forrás: Az önkéntes munkavégzés mentális és fizikai egészségmutatókkal való összefüggéseinek vizsgálata, 2024. alapján saját számítás.

Mivel az új barátok száma szoros összefüggést mutat a lakóhely településének nagyságával, és mintánk egyházián vallásos önkéntesei nagyobb arányban élnek kisvárosban vagy falun, kontrollváltozóként bevezettük a lakóhelyet, s ekkor már az összefüggés nem volt szignifikáns (3. táblázat). Lényegében tehát vallásosság és az önkéntes tevékenység révén kialakított új kapcsolatok között nem állapítható meg kapcsolat. Ez az összefüggés a másik kapcsolati kérdésre még ilyen, más tényező által közvetített módon sem áll fenn, ott nincs számottevő különbség a csoportok között.

3. táblázat. Az egyház tanítása szerinti vallásosság, a lakóhely nagysága és az önkéntes munka révén megismert barátok száma az egyháziisan vallásos és a nem vallásos önkéntesek körében (lineáris regressziós együtthatók)

	Együtthatók ^a				
	Standardizálatlan együtthatók		Standardizált együttható		
	b	standard hiba	béta	t	szign.
Konstans	6,226	0,699		8,907	<0,001
Az egyház tanítása szerint vallásos? ^b	0,625	1,071	0,028	0,584	0,56
Kisebb településen él? ^c	2,692	1,000	0,128	2,690	0,007

a. Független változó: Az önkéntes munkája révén megismert emberek közül hányan váltak közeli barátaivá?
b. Az egyház tanítása szerint vallásos: dummy változó, ahol az egyháziisan vallásosokat 1-gyel, a nem vallásosokat 0-val kódoltuk.
c. Kisebb településen él: dummy változó, ahol a falun és kisvárosban élőkét 1-gyel, a nagyobb városokban élőkét 0-val kódoltuk.

Forrás: Az önkéntes munkavégzés mentális és fizikai egészségmutatókkal való összefüggéseinek vizsgálata, 2024. alapján saját számítás.

Az önkéntességgel való elégedettség az egyház tanításai szerint és a nem vallásos önkéntesek csoportjában. Az önkéntességgel való elégedettséget tekintve megállapítható, hogy a válaszadók igen elégedettek, a 10-es skálán átlagosan 8,41-es értékkel. A minta több mint háromnegyede (78 százaléka) legalább 8-ast adott. Ebből a nagyon elégedett mezőnyből viszont nem lógnak ki sem felfelé, sem lefelé az egyháziisan vallásosok, nincs különbség köztük és a többiek között.

Az önkéntesség mint az értelemadás eszköze. A háromtétéles skála és az egyházi vallásosság kapcsolatát vizsgálva azt látjuk, hogy a kapcsolat csak bizonyos feltételek mellett áll fenn. Amint a 4. táblázat együtthatóiból látszik, csak 10 százalékos szinten szignifikáns ($p=0,083$) ugyan a kapcsolat, de a skálán az egyháziak pontszáma valóban átlagosan valamivel nagyobb (0,38 ponttal).

4. táblázat. Az önkéntesség értelemadás-skála és a vallásosság összefüggése
(lineáris regressziós együtthatók)

	Együtthatók ^a				
	Standardizálatlan együtthatók		Standardizált együttható		
	b	standard hiba	béta	t	szign.
Konstans	12,52	0,12	0	101,71	0,000
Az egyház tanítása szerint vallásos? ^b	0,380	0,220	0,080	1,730	0,083

a. Független változó: az önkéntes munka, mint az értelemadás eszköze-skála.
b. Az egyház tanítása szerint vallásos: dummy változó, ahol az egyháziak 1-gyel, a többiek 0-val kódoltak.

Forrás: Az önkéntes munkavégzés mentális és fizikai egészségmutatókkal való összefüggéseinek vizsgálata, 2024. alapján saját számítás.

Szembeállítva viszont a vallásosság-skála két szélét – vagyis kihagyva az elemzésből a maguk módján vallásosokat – duplájára nő a különbség, egyértelműen szignifikánsan nagyobb az egyháziak vallásosságának pontszáma, most már 0,67 ponttal (5. táblázat).

5. táblázat. Az önkéntességi értelemadás-skála és a vallásosság összefüggése az egyháziakban
vallásos és a nem vallásos önkéntesek körében
(lineáris regressziós együtthatók)

	Standardizálatlan együtthatók		Standardizált együttható		
	b	standard hiba	béta	t	szign.
Konstans	12,23	0,17	0	70,81	0,000
Az egyház tanítása szerint vallásos? ^b	0,670	0,250	0,160	2,690	0,007

a. Független változó: Az önkéntes munka mint az értelemadás eszköze-skála.
b. Az egyház tanítása szerint vallásos: dummy változó, ahol az egyháziak 1-gyel, a nem vallásosokat 0-val kódoltak.

Forrás: Az önkéntes munkavégzés mentális és fizikai egészségmutatókkal való összefüggéseinek vizsgálata, 2024. alapján saját számítás.

Ugyan az egyháziak csoportja néhány jellemző szempontjából eltérő összetételű, mint a nem vallásosok csoportja (kicsit tanultabbak, inkább kisebb településeken élnek), de e

tényezők a háttérvizsgálatok tanúsága szerint nem függenek össze a vizsgált skálával, így kontrollváltozók alkalmazására nem volt szükség.

KÖVETKEZTETÉSEK

Elemzésünk során áttekintettük az önkéntesek néhány olyan tulajdonságát, vélekedését, amely kapcsolatban állhat a vallásossággal, köztük kiemelten mentális jólléttel kapcsolatos jellemzőket is.

Mintánk alapján vallásosok önkéntességét tekintve a következőket állapíthatjuk meg:

- Részben megerősítést nyert az a hipotézis, hogy az egyházasan vallásosok gyakrabban önkéntesek: a foglalkoztatási helyzetet is figyelembe véve egy csoportra, a tanulókra feltétlenül igaz ez (a dolgozók és a nyugdíjasok körében nincs szignifikáns különbség az egyházasan vallásosok és a többiek között, ha a nyomok szintén ebbe az irányba mutatnak is).

Az önkéntességre fordított idő nagyságrendjében azonban nincs különbség vallásosság szerint, így ez az alhipotézis elvetendő.

- Megerősítést nyert az a hipotézis, hogy az egyházasan vallásosok nagyobb arányban vesznek részt karitatív jellegű tevékenységekben. Bár mindhárom alcsoportban az egészségügy, szociális ellátás és adományosztás került az első helyre, az egyházasan vallásosok körében kiemelkedő (és a többiekénél szignifikánsan nagyobb) részarányt képvisel az ilyen típusú tevékenységekben való részvétel.
- Az önkéntesség értékelésével foglalkozó hipotézis első tétele nem, a második részben megerősítést nyert. Az önkéntes munka pozitív jelentése-skálán nem volt különbség a vallásosság szerint a csoportok közt, ezért ezt a feltevést el kell vetni, míg az önkéntes munka mint nagyobb jó esetén a teljes, három tételt tartalmazó skála alakulására ugyan nem volt szignifikáns hatással a válaszadók egyházas vallásossága, de az egyik fontos állítására („Az önkéntes munka, amit végzek, egy nagyobb cél szolgálatában áll”) külön igen, ezért ezt a hipotézist részben fenntarthatónak gondoljuk.

A vallásosságnak az önkéntes tevékenység mentális egészségre és szubjektív jólétre gyakorolt módosító hatását illetően a következő megállapításokat tehetjük:

- A vallásosságnak az önkéntesség révén kialakított társas kapcsolatokban játszott szerepe nem nyert megerősítést, mivel nem volt különbség a vallásosság szerint eltérő csoportok között, vagy ha igen, az összetételhatásból eredt.
- Az önkéntes munkával való elégedettségre vonatkozó hipotézist is el kellett utasítani, mivel egyáltalán nem találtunk különbséget a vallásossági csoportok szerint.
- Részben megerősítést nyert viszont az a hipotézis, hogy az önkéntességet az egyházián vallásosok inkább ítélik meg úgy, mint ami hozzájárul a személyiség kiteljesedéséhez, saját maguk megértéséhez (vagyis az úgynevezett értelemadás-skálán magasabb pontszámot érnek el). Mindhárom vallási csoport vizsgálata esetén csak 10 százalékos szignifikanciaszint mellett, viszont a két szélső csoport összehasonlítása esetén 5 százalékos szignifikanciaszint alkalmazása mellett is fennállt a különbség, mégpedig a várt irányban, vagyis az egyházián vallásosok kaptak átlagosan magasabb pontszámot a skálán.

Összességében vegyes eredményeket kaptunk a vallásosok és nem vallásosok közötti különbségeket illetően.

Egyrészt láttuk azt, hogy a teljes népességi aránynál több vallásos, egyházián vallásos személy került be a mintába – ez azonban lehet esetleges is, a minta jellegéből fakadóan. Mindenesetre az önkéntességi affinitás erősebb voltára utal az is, hogy a minta tanulói csoportjában körükben nagyobb az önkéntességi gyakoriság. Az altruista motivációjú önkéntes tevékenységre irányultságuk megállapítására is kaptunk némi támogatást, mivel az adatok azt mutatták, hogy többen dolgoznak karitatív jellegű vagy ilyen munkát végző szervezeteknél. Az is kiderült, hogy az egyházián vallásosok inkább fogják fel egy nagyobb cél érdekében végzett tevékenységnek az önkéntességet, vagyis az előző, inkább a vallás etikai jellegű iránymutatási funkcióján túl egyfajta vallási értelemadás is megmutatkozik itt. Ezt tovább erősíti az az összefüggés – amit már a vallásos önkéntesség mentális egészséggel való kapcsolatánál tudtunk megragadni –, hogy az egyházián vallásosok inkább érzik úgy, hogy az önkéntesség hozzájárul a személyiségük kiteljesedéséhez, saját maguk megértéséhez, mint a nem vallásosok.

Másrészt viszont mintánk önkéntesei között vallásossági csoportok szerint egyáltalán nem találtunk különbséget sem az önkéntes munka pozitív, azt értelmesnek látó értelmezésében, sem a vele való elégedettségben. Ez talán a válaszadóink általában magas motiváltságával magyarázható, de további vizsgálatot igényel. Szintén nem kapott megerősítést a vallási

kapcsolatok szerepe-tézis, mivel láttuk, hogy az egyházasan vallásosoknak az önkéntes tevékenység kapcsán nem lett több barátjuk, nagyobb élő kapcsolathálójuk.

E mozaikokból az a kép rajzolódik ki, hogy a minta egyházasan vallásos csoportjában nem kiemelkedően más az önkéntességnek a mentális egészségben játszott szerepe, mint a nem vallásosokéban, viszont ami az önkéntesség mögött álló mozgatórugókban a vallás szerepét illeti, néhány ponton határozottan megjelennek a tipikus mechanizmusok, nevezetesen az etikai iránymutatás és az értelemadás. Ez azt sugallja, hogy létezik egy sajátos vallásos típusú önkéntesség, amely – ha magában foglalja is – nem azonos a vallási szervezetek számára végzett tevékenységgel.

Nem hallgathatjuk el ugyanakkor, hogy eredményeink általánosíthatóságának és értelmezhetőségének korlátját jelenti a minta speciális jellege, valamint az – és ez a nagyobb gond –, hogy a felmérésben magára a vallásosságra egyetlen kérdés vonatkozott csak, tehát a mechanizmusok mélyebb megértésére itt nem adódott lehetőség. Ez utóbbi problémából adódik ugyanis az, hogy ha hangsúlyoztuk is végig az elemzésben, hogy a vallásosságon belül a középpontba az egyházas vallásosságot állítottuk, igazából még e csoport tagjainak hovatartozása is erősen kétséges. Egyetlen, önbesorolásra épülő kérdés alapján ugyanis nem tudunk különbséget tenni a sok helyen bemutatott kiüresedett, szekularizálódott vallásossággal bíró, de akár még valamilyen egyházi-felekezeti identitással rendelkező csoport és a saját vallása követésében elkötelezett, meggyőződéses hívők között.⁹ Mondhatjuk – Charles Taylorra (2007) és újabb magyar vizsgálatok eredményeire (lásd Bognár 2021) hivatkozva –, hogy eredményeink megerősítik a vallásos és nem vallásos értékrend közötti különbségek elmosódását, mindazonáltal a hipotéziseink alapját képező megfontolásaink a határozott kontúrral rendelkező, a magyar társadalomban is egyértelműen kisebbségi egyházasan vallásos magra irányultak, és az ezekre vonatkozó feltevések részben itt is megerősítést nyertek azzal, hogy egyértelműen további vizsgálatot igényelnek.

---

⁹ Ezt csak egyetlen adalékkal szemlélítve: a 2017-es Európai Értékrend Vizsgálat adataiból is látszik, hogy azoknak a megkeresztelteknek, egyházba bejegyzetteknek, akik magukat az egyház tanítása szerint vallásosnak nevezték, több mint kétötöde (41,15 százalék) nem járt hetente templomba, ami pedig a legtöbb felekezetben akkor is szokásos, ha formálisan csak a katolikusok körében rögzített szabály.

IRODALOM

- Baker, Joseph O. – Stroope, Samuel – Walker, Mark H. (2018): Secularity, religiosity, and health: Physical and mental health differences between atheists, agnostics, and nonaffiliated theists compared to religiously affiliated individuals. *Social Science Research*, 75. pp. 44-57.
DOI: doi.org/10.1016/j.ssresearch.2018.07.003
- Bartal Anna Mária (2010): Élnek köztünk boldog emberek is... A magyar önkéntesek és nem-önkéntesek jellemzői a 2008. évi Európai Értékrend Vizsgálat tükrében. In. Rosta Gergely – Tomka Miklós (szerk.): *Mit értékelnek a magyarok? Az Európai Értékrend Vizsgálat 2008. évi magyar eredményei*. Budapest: OCIFE Magyarország, Faludi Ferenc Akadémia. pp. 143-186.
- Bellah, Robert N. (1967): Religion in America. *Daedalus*, 96(1) pp. 1-21.
- Bognár, Bulcsu (2021): Leader Cults and Secularized Faiths: Religiosity, the Choice of Values and Political Preferences in Hungary. *Polish Sociological Review*, 215(3) pp. 311-330. DOI: 10.26412/psr215.02
- Bognár, Bulcsu (2017): Religious Sensemaking and Social Exclusion in the Western World. *Polish Sociological Review*, 197(1) pp. 21-34.
- Bonelli, Raphael M. – Koenig, Harold G. (2013): Mental disorders, religion and spirituality 1990 to 2010: a systematic evidence-based review. *Journal of Religion and Health*, 52(2) pp. 657-673.
- Casanova, José (1995): Vallás és közösség Kelet- és Nyugat-Európában. Ford. Bérczes Tibor. 2000, 7(4) pp. 6-11.
- Czakó Ágnes – Harsányi László – Kuti Éva – Vajda Ágnes (1995): *Lakossági adományok és önkéntes munka*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Czike Klára – Kuti Éva (2006): *Önkéntesség, jótékonyosság és társadalmi integráció*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport Egyesület, Kutatócsoport és Önkéntes Központ Alapítvány.
- Davie Grace (2010): *A vallás szociológiája*. Ford. Wessely Anna. Pannonhalma: Bencés Kiadó.
- Ellison, Christopher G. (1991): Religious involvement and subjective well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 32(3) pp. 80-89. DOI: <https://doi.org/10.2307/2136801>
- Fényes, Hajnalka (2015): Effect of Religiosity on Volunteering and on the Types of Volunteering among Higher Education Students in a Cross-Border Central-Eastern European Region. *Acta Universitatis Sapientiae. Social Analyses*, 5(2) pp. 181-203.
- Fényes, Hajnalka – Pusztai, Gabriella (2012): Religiosity and Volunteering among Higher Education Students in the Partium Region. In. Györgyi, Zoltán – Nagy, Zoltán (eds.): *Students in a Cross-Border Region. Higher Education for Regional Social Cohesion*. Oradea: University of Oradea Press, pp. 147-167.
- Földvári Mónika – Rosta Gergely (1998): A modern vallásosság megközelítési lehetőségei. *Szociológiai Szemle*, 8(1) pp. 127-137.
- Gyorgyovich Miklós (2021): A formális és informális önkéntesség – az Önkéntesség Magyarországon 2018. felvétel szerint. *Önkéntes Szemle*, 1(1) pp. 21-38.
DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2021.1.21-38>
- Hámori, Ádám (2020): Well-being and Christianity. Relationship between contemporary European religiosity and subjective well-being. Doktori értekezés. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem.
- Idler, Ellen L. (1987): Religious involvement and the health of the elderly: some hypotheses and an initial test. *Social Forces*, 66(1) pp. 226-238. DOI: <https://doi.org/10.2307/2578909>

- Kim-Prieto, Chun – Miller, Leanne (2018). Intersection of religion and subjective well-being. In. Diener, Ed – Shigehiro, Oishi – Tay, Louis – Ze, Zhou (eds.): *Handbook of well-being*. Omaha: University of Nebraska. pp. 413-421.
- Kopp Mária – Székely András – Skrabski Árpád (2004): Vallásosság és egészség az átalakuló társadalomban. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 5(2), pp. 103-125.
DOI: <https://doi.org/10.1556/mental.5.2004.2.1>
- Luhmann, N. (1977): *Funktion der Religion*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Luhmann, N. (2002): *Die Religion der Gesellschaft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Monsma, Stephen V. (2007): Religion and Philanthropic Giving and Volunteering: Building Blocks for Civic Responsibility. *Interdisciplinary Journal of Research on Religion*, 3. pp. 1-28.
- Nichol, Beth – Rob Wilson – Angela Rodrigues – Catherine Haighton (2024): Exploring the Effects of Volunteering on the Social, Mental, and Physical Health and Well-being of Volunteers: An Umbrella Review. *Voluntas*, 35. pp. 97-128. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11266-023-00573-z>
- Pikó Bettina (2002): *Egészségszociológia*. Budapest: Új Mandátum.
- Pikó Bettina (2018): Vallás, lelki egészség, öngyilkosság. In. Zonda Tamás – Bozsonyi Károly – Moksony Ferenc (szerk.): *Az öngyilkosság szociológiája*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan, pp. 231-258.
- Stack, Steven – Augustine J. Kposowa (2011): Religion and suicide acceptability: A cross-national analysis. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 50. pp. 289-306.
DOI:10.1111/j.1468-5906.2011.01568.x.
- Székely András – Kovács Katalin Tünde – Székely B. András (2022): A vallásosság és a lelki egészség összefüggéseinek alakulása a Hungarostudy kutatások tükrében. In. Engler Ágnes – Purebl György – Susánszky Éva – Székely András (szerk.): *Magyar lelkiállapot 2021. Család – egészség – közösség: Hungarostudy 2021 tanulmányok*. Budapest: Kopp Mária Intézet a Családokért (KINCS), pp. 375-395.
- Taylor, Charles (2007): *A secular age*. Cambridge: Harvard University Press.
- Tienen, Marike van – Peer Scheepers – Jan Reitsma – Hans Schilderman (2011): The role of religiosity for formal and informal volunteering in the Netherlands. *Voluntas*, 22. pp. 365-389.
DOI: <https://doi.org/10.1007/s11266-010-9160-6>
- Tomka Miklós (1999): *Vallásszociológia*. Internetes tankönyv.
http://www.tavas56.hu/szombat/vallasszociologia/tomka_1.htm Letöltve: 2024.11.26.
- Voicu, Bogdan – Malina Voicu (2003): *Volunteering in Eastern Europe: one of the missing links? Paper for the round table „Globalization, integration and social development in Central and Eastern Europe”*. University Lucian Blaga of Sibiu, Department of Sociology and Ethnology 6-8 September 2003. Kézirat.